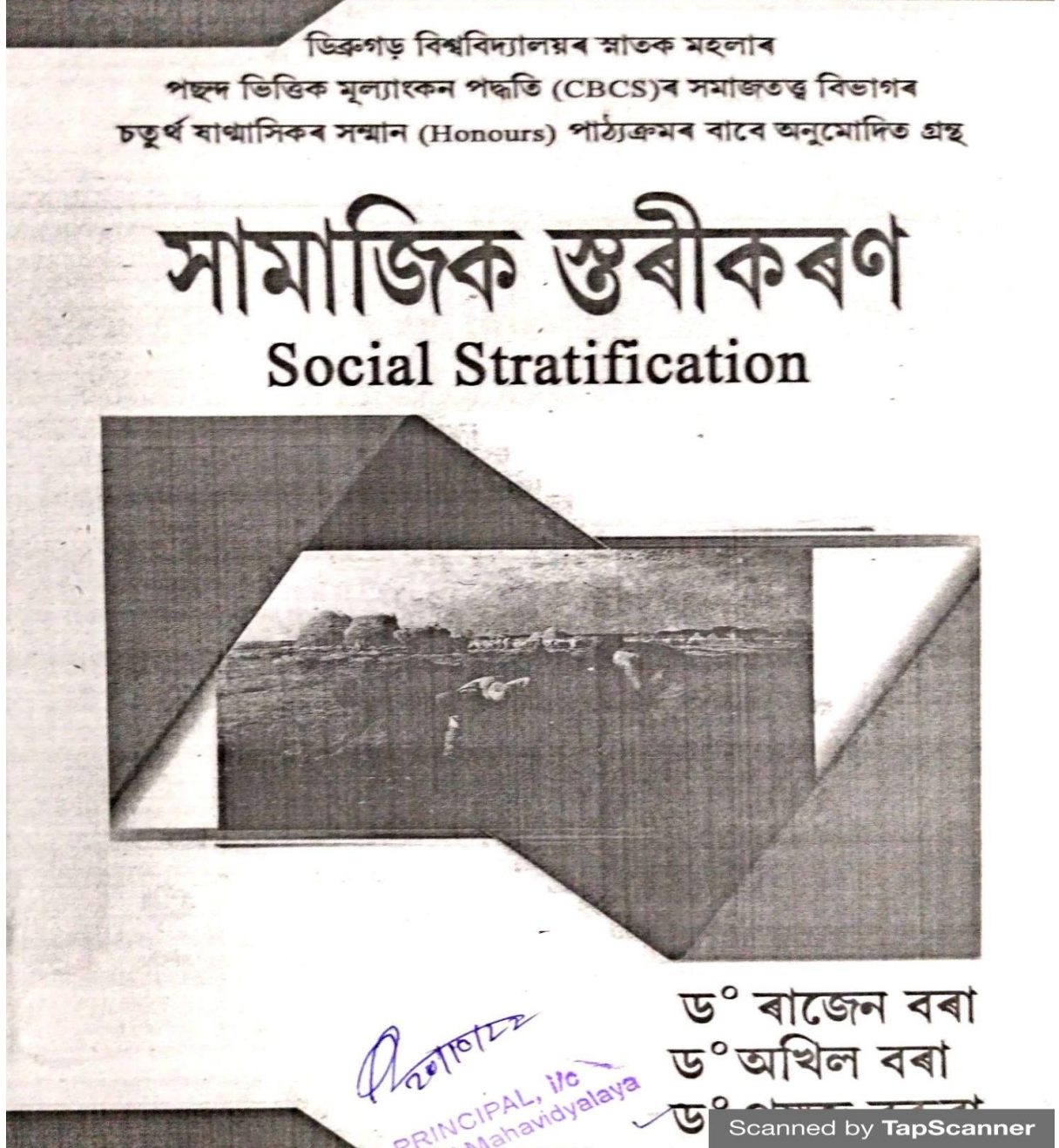

2022-2023
Books Published as Author

1. Dr. Pankaj Boruah

Samajik Storeekaran

SAMAJIK STOREEKARAN : A Book on Social Stratification written in Assamese as per new (CBCS) syllabus of Dibrugarh University by Dr. Rajen Borah, Associate Prof. and Head, Department of Sociology, Jorhat Kendriya Mahavidyalaya, Dr. Akhil Borah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat & Dr. Pankaj Boruah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat and Published by Bidya Bhawan, M.G Road, Jorhat (Assam).

First edition : July, 2021

Price : Two hundred twenty only/

প্রকাশক আৰু পৰিবেশক :

বিদ্যাভৱন

এম, জি ৰ'ড, যোৰহাট -১

© লেখকদ্বয়ৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

প্রথম প্রকাশ : জুলাই, ২০২১

মূল্য : ২২০.০০/- টকা মাত্ৰ

বেটুপাত : পাৰভেজ হুছেইন

অক্ষৰ বিন্যাস : জিতুল বৰা

ISBN : 978-81-951937-2-1

মুদ্ৰণ : বৰকটকী অফ্‌ছেট প্ৰিণ্টাৰ্ছ, মালৌ আলি, যোৰহাট

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or any information, storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

Ullahank
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

COURSE CONTENTS AND ITINERARY

1. Introducing Stratification (2 weeks)

- 1.1 Worsley, Peter. *Introducing Sociology*, 2nd ed. Harmondsworth: Penguin Books, 1970. Chapter 8, Social Stratification: Class, Status and Power, pp. 395-408
- 1.2 Beteille Andre *Inequality among Men*. London: Blackwell, 1977. Chapter 1. The Two Sources of Inequality. Pp. 1-22
- 1.3 Tawney, R. H. *Equality*. London: Unwin Books, 1964. Chapter 1. The Religion of Inequality, Pp. 33-56

2. Theories of Stratification (5 Weeks)

- 2.1 Marx, Weber and Class
  - 2.1.1 McLellan, David. *The Thought of Karl Marx*. London: Papermac, 1995. Part 2. Chapter 6. Class, pp. 182-194
  - 2.1.2 Weber, Max, Hans Heinrich Gerth, and C. Wright Mills. *From Max Weber*. New York: Oxford University Press, 1946. Chapter VII, Class, Status, Party. Pp. 180-195
  - 2.1.3 Bendix Reinhard 'Inequality and Social Structure: Comparison of Marx and Weber' *American Sociological Review*, Vol. 39, No. 2 (Apr., 1974), pp. 149-161
  - 2.1.3 Bottomore, T. B. *Classes in Modern Society*. New York: Pantheon Books, 1966. Chapters. 2 & 3 The Nature of Social Class & Classes in Industrial Societies. 9-75

2.2 Functionalism

- 2.2.1 Davis, Kingsley, and Wilbert E. Moore. 'Some Principles of Stratification'. *American Sociological Review* 10.2 (1945): pp. 242-249
- 2.2.2 Tumin, Melvin M. 'Some Principles of Stratification: A Critical Analysis'. *American Sociological Review* 18.4 (1953): 387-394
- 2.2.3 Davis Kingsley and Wilbert E Moore 'Some Principles of Stratification: Critical Analysis: Reply'. *American Sociological Review* Vol. 18, No. 4 (Aug., 1953), pp. 394-397
- 2.2.4 Wrong Dennis H 'The Functional Theory of Stratification: Some Neglected Considerations' *American Sociological Review*, Vol. 24, No. 6 (Dec., 1959), pp. 772-782
- 2.2.5 Stinchcombe Arthur L 'Some Empirical Consequences of the Davis-Moore Theory of Stratification'. *American Sociological Review* 28.5 (1963), pp. 805-808

3. Identities and Inequalities (5 Weeks)

- 3.1 Caste, Race and Ethnicity
  - 3.1.1 BaiLey F G 'Closed Social Stratification in India', *European Journal of Sociology* Vol. 4, No. 1 (1963) pp. 107-124
  - 3.1.2 Jain, Ravindra K. 'Hierarchy, Hegemony and Dominance: Politics of Ethnicity in Uttar Pradesh, 1995' *Economic and Political Weekly*, Vol. 31, No. 4 (Jan. 27, 1996), pp. 215-223
  - 3.1.3 Om: Michael and Howard Winant. *Racial Formation*

Ullahank
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

পাতনি

“The spirit of the age is in favour of equality, A though practice denies it almost everywhere...” এই বিখ্যাত উক্তিটো আগবঢ়াইছিল পণ্ডিত জবাহৰলাল নেহৰুৱে তেওঁৰ বিখ্যাত গ্ৰন্থ ‘The Discovery of India’ত। নেহৰুৱে বুজাব বিচাৰিছে যে বৰ্তমান সময়ত আমাৰ সমাজৰ বহুবোৰ মানুহ সমতাৰ পক্ষত যদিও কাৰ্যক্ষেত্ৰত সকলোৱে এই নীতি অস্বীকাৰ কৰে; অৰ্থাৎ সমতা কোনোৱে কামনা কৰিলেও সমাজৰ প্ৰচলিত বিধি আৰু সামাজিক পৰিৱেশে অসমতাকহে অধিক সজীৱ কৰি ৰাখে। অতীতৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে বিভিন্ন সমাজবোৰলৈ সুক্ষ্মভাৱে দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিলে দেখা যায় যে সমাজত সমতা প্ৰতিষ্ঠা কেৱল এক সাৰবাণী (Slogan)ৰ বাদে আন একো নহয়, কাৰ্যক্ষেত্ৰত ই কেতিয়াও সম্ভৱ হৈ নুঠে। সেয়েহে অতীতৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে মানৱ সমাজত সমতাতকৈ অসমতাৰ তীব্ৰতাৰে অধিক দেখিবলৈ পোৱা যায়। সমাজবিজ্ঞানীসকলেও পৃথিৱীৰ সকলো ধৰণৰ সমাজতে অসমতা বিৰাজমান বুলি স্বীকাৰ কৰে আৰু এই অসমতাৰ ফলশ্ৰুতিতেই মানৱ সমাজখনৰ জনসংখ্যা বিভিন্ন স্তৰত (Strata) ভাগ হয়। মানৱ সমাজৰ জনসংখ্যাৰ এই স্তৰবিভাজনকেই স্তৰীকৰণ বোলা হয়। এই স্তৰীকৰণ ব্যৱস্থাত সকলো মানুহৰে প্ৰস্থিতি বা সামাজিক স্থান একেই নহয়। কাৰোবাৰ সামাজিক স্থান বা প্ৰস্থিতি উচ্চ আৰু আন কাৰোবাৰ নিম্ন। সমাজবিজ্ঞানী তথা নৃতত্ত্ববিদসকলৰ মতে এই প্ৰস্থিতি বিভেদীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া মানৱ সভ্যতাৰ বিকাশৰ প্ৰাৰম্ভিক স্তৰতেই আৰম্ভ হৈছিল। বৰ্তমান প্ৰস্থিতিৰ এনে বিভেদীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া জটিল ৰূপত দেখা পোৱা গৈছে আৰু ভৱিষ্যতেও যে ই অধিক প্ৰকট হৈ উঠিব সেইটো নিশ্চিত। বৰ্তমান উদ্যোগকেন্দ্ৰিক তথা নগৰকেন্দ্ৰিক সমাজবোৰত বিভিন্ন সামাজিক শ্ৰেণীৰ বিকাশ হৈছে আৰু এই শ্ৰেণীবোৰৰ মাজত অসমতা আৰু বিভেদীকৰণ পূৰ্বতকৈ জটিল ৰূপত দেখা দিছে। সেয়েহে অতীতৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে সমাজবোৰত সামাজিক স্তৰীকৰণৰ স্থিতি সম্পৰ্কে

PRINCIPAL,
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

Ullahank
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

জানিবলৈ এক বহল আৰু বিজ্ঞানধৰ্মী অধ্যয়নৰ প্ৰয়োজন। সামাজিক স্তৰীকৰণ, অসমতা, বিভেদীকৰণ ইত্যাদি সম্পৰ্কে এক ব্যাপক আৰু বিজ্ঞানধৰ্মী জ্ঞান অৰ্জনৰ উদ্দেশ্য আগত ৰাখিয়েই হয়তো সমাজতত্ত্বৰ সন্মান বিষয়ৰ (Honours) পাঠ্যক্ৰমৰ অন্তৰ্গত এই কাকতখন আমাৰ হাতত তুলি দিছে।

যোৱা ২০১৯ বৰ্ষতেই ডিব্ৰুগড় শিশুবিদ্যালয়ত প্ৰবৰ্তন হোৱা CBCS পাঠ্যক্ৰমত সন্মান বিষয় (Honours) আৰু সাধাৰণ বিষয় (Generic Elective)ৰ ওপৰত আমাৰ কেইবাখনকৈও গ্ৰন্থ প্ৰকাশ পাইছে। এই নতুন পাঠ্যক্ৰমৰ অন্তৰ্গত বিভিন্ন কাকতসমূহৰ ওপৰত একোখন গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰাৰ বেলিকা আমি আৰম্ভণিৰ পৰাই বহুত জটিলতাৰ সন্মুখীন হৈ আহিছোঁ। সমাজতত্ত্বৰ CBCS পাঠ্যক্ৰমৰ যি নীতি নিৰ্দেশনা সেই নীতি-নিৰ্দেশনা মানি চলি এখন গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰি উলিয়াবলৈ যথেষ্ট সময় আৰু কাৰিক তথা মানসিক পৰিশ্ৰমৰ প্ৰয়োজন হয়। সমাজতত্ত্ব বিষয়ৰ অসমীয়া মাধ্যমত এখন গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰাৰ বেলিকা পৰিভাষিক শব্দ প্ৰয়োগত যি জটিলতাৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হয়, সেয়া হয়তো প্ৰতিগৰাকী লেখকেই উপলব্ধি কৰে। আমাৰ এই গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুত কৰাৰ বেলিকাত এনে সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হৈছে। সেয়েহে এই গ্ৰন্থখনিৰ প্ৰতিটো অধ্যায় প্ৰস্তুত কৰাৰ বেলিকা ভাৱ-ভাষাৰ সৰলতালৈ লক্ষ্য কৰা হৈছে যদিও প্ৰতিটো আলোচনাত এইটো সম্ভৱ হৈ উঠা নাই। এইটো কিয় কৰিব পৰা নাই সেই কথা আমি লেখক হিচাপে বাৰুকৈয়ে উপলব্ধি কৰো নাইবা বুজি পাওঁ। সেয়েহে গ্ৰন্থখনিৰ কেতবোৰ আলোচনা শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে অধিক মনোযোগ তথা ধ্যানৰ জৰিয়তেহে বুজি উঠিবলৈ সম্ভৱ হ'ব। সমাজতত্ত্ব এক অমূৰ্ত বিজ্ঞান (Abstract Science)। এই বিষয়ৰ ব্যাখ্যা আৰু বিশ্লেষণ ওপৰে ওপৰে কৰা ব্যাখ্যা বা বিশ্লেষণ নহয়। এই বিষয়ৰ বিভিন্ন ব্যাখ্যা বা বিশ্লেষণ অমূৰ্ত আৰু সেয়েহে এনে ব্যাখ্যা বা বিশ্লেষণৰ গুহাৰ্থ সহজে বিচাৰি পোৱাটো কঠিন। কোনো কোনোৱে সমাজতত্ত্বক এক সহজ বিষয় বুলি চৰ্চা কৰে। কিন্তু এইসকল লোকে কেতিয়াও বুজি নাপায় যে সমাজতত্ত্বই কি কৰে নাইবা সমাজতত্ত্বীয় বিশ্লেষণবোৰৰ প্ৰকৃতি কেনেধৰণৰ। সমাজতত্ত্ব কেৱল পৰিয়াল আৰু বিবাহৰ অধ্যয়নতে সীমাবদ্ধ নহয়। সমাজতত্ত্বীয় অধ্যয়ন অতি ব্যাপক আৰু গভীৰ। সামাজিক

স্তৰীকৰণ (Social Stratification) নামৰ এই কাকতখনৰ কেতবোৰ অধ্যয়ন আৰু বিশ্লেষণে অতি গভীৰৰূপত প্ৰকাশ পাইছে। সেয়েহে লেখক হিচাপে কেতবোৰ আলোচনা সহজ-সৰলভাৱে বৰ্ণনা কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে যদিও আন কেতবোৰত সেইটো সম্ভৱ হৈ উঠা নাই।

আমাৰ এই গ্ৰন্থৰ প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় অধ্যায়ৰ প্ৰয়োৰে আলোচনাই সহজে বুজিব পৰা বিধৰ হৈছে। অৱশ্যে দ্বিতীয় অধ্যায়ত অন্তৰ্ভুক্ত স্তৰীকৰণৰ তত্ত্বসমূহৰ ব্যাখ্যা কিছু জটিল পোৱাটো স্বাভাৱিক। এই ক্ষেত্ৰত উদাহৰণস্বৰূপে ডেনিছ বংগৰ স্তৰীকৰণৰ কাৰ্যকৰী তত্ত্বৰ কথা ক'ব পৰা যায়। এই তত্ত্বটো বুজি উঠিবলৈ হ'লে ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী উভয়েই অধিক মনোযোগ দিয়াটো প্ৰয়োজন বুলি ভাবো। তৃতীয় অধ্যায়ৰ আলোচনাৰাজি সহজে বুজিব পৰা বিধৰেই হৈছে। এই অধ্যায়ত জাতি, প্ৰজাতি আৰু নৃগোষ্ঠীয়তাক স্তৰীকৰণত একো-একোটা চিনাকী বা পৰিচয় হিচাপে আলোচনা কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। মাইকেল অমি (Michel Omi) আৰু হাৰ্বাৰ্ড ইউনাণ্ট (Howard Winant)ৰ এই অধ্যায়ৰ অন্তৰ্ভুক্ত নৃগোষ্ঠীয়ভিত্তিক তত্ত্বটোও এক জটিল তত্ত্ব, যিটো তত্ত্বৰ অন্তৰ্ভাগলৈ সোমাবলৈ অধিক মনোযোগৰ প্ৰয়োজন হোৱাটো স্বাভাৱিক। আমাৰ এই গ্ৰন্থৰ চতুৰ্থ অধ্যায়টো সামাজিক গতিশীলতা আৰু পুনঃউৎপাদনৰ ওপৰত আধাৰিত। এই অধ্যায়ত সহজ-সৰল ভাষাত সামাজিক গতিশীলতাৰ অৰ্থ, সংজ্ঞা, সামাজিক তাৎপৰ্যৰ লগতে বিভিন্ন সমাজ দাৰ্শনিকসকলৰ সামাজিক গতিশীলতা সম্পৰ্কে নিজস্ব দৃষ্টিভংগীসমূহ ব্যাখ্যা কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। এনেদৰে এই গ্ৰন্থৰ অধ্যায়সমূহত কেতবোৰ বিশেষত্ব ফুটি উঠিছে। মুঠৰ ওপৰত আমাৰ এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰাৰ সময়ত ভাৱ-ভাষাৰ সৰলতাৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰখা হৈছে যদিও অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তুৰ জটিলতাৰ বাবে কেতবোৰ বিষয়বস্তুৰ ব্যাখ্যা বা বিশ্লেষণ সহজ-সৰল ৰূপত ফুটাই তোলাত বহুতো সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'ব লগা হৈছে। সেয়েহে সহায় পাঠকসকলৰ পৰা আমি গঠনমূলক দিহা-পৰামৰ্শ কামনা কৰিছোঁ।

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

প্ৰতি বছৰে আমাৰ পাঠ্যপুথিসমূহ প্ৰস্তুত কালত যিসকল শিক্ষক, সহকৰ্মী আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে উৎসাহ-উত্ৰাহে আগবঢ়াই দিয়াৰ বাবে আমি কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিছোঁ।

Scanned by TapScanner

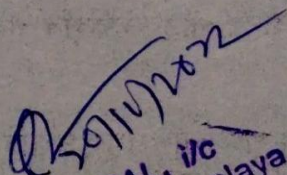

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

মুহূৰ্তত শলাগ নোলোৱাকৈ নোৱাৰো। বিশেষকৈ এই বছৰত আমাৰ এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰাৰ সময়ত যোৰহাট কেন্দ্ৰীয় মহাবিদ্যালয়ৰ সন্মানীয় অধ্যক্ষ ড° দুৰ্গেন শইকীয়া ছাৰে যিখিনি উৎসাহ-উদ্দীপনা যোগালে সেয়া আমি কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰো। ইয়াৰ উপৰি আমাৰ এনে মহৎ কৰ্মৰ সফলতাৰ নেপথ্যত থকা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দুগৰাকী শিক্ষাগুৰু ড° মকিতুল হুছেইন ছাৰ আৰু ড° শৰৎ চন্দ্ৰ শৰ্মা ছাৰক নশলাগি নোৱাৰো। এই ক্ষণত আমি দুয়োগৰাকী শিক্ষাগুৰুৰ চৰণত প্ৰণাম জনাইছোঁ।

আমাৰ শিক্ষা জীৱনৰ সাফল্যৰ আঁৰত থকা পৰম শ্ৰদ্ধাৰ প্ৰয়াত দেউতি বৰা আৰু আইজনী বৰাক এই মুহূৰ্তত শ্ৰদ্ধাৰে সোঁৱৰিছে আৰু প্ৰণাম জনাইছোঁ। ইয়াৰ উপৰি আমাৰ এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰোতে বিশেষভাৱে সহায়-সহযোগিতা আৰু উৎসাহ-উদ্দীপনা যোগোৱা বুলুমণি বৰুৱা, কাকজান আৰোহণ একাডেমীৰ ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰবক্তা মৌচুমী বৰা, কাৰ্বি আংলং জিলাৰ দেওথৰস্থিত H. V. Collegeৰ অৰ্থনীতি বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপিকা লক্ষ্মীমণি নেওগ, নুমলীগড়স্থিত কল্পতৰু একাডেমীৰ বাণিজ্য বিভাগৰ প্ৰবক্তা বিনীতা গগৈ আৰু যোৰহাট মহাবিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ ছাত্ৰ প্ৰত্যুষ প্ৰতীম বৰা (ডন)ক ধন্যবাদ জনাইছোঁ।

বৰ্তমান অসমৰ আগশাৰী তথা সম্ভ্ৰান্ত প্ৰকাশনগোষ্ঠী যোৰহাট 'বিদ্যাভৱন'ৰ স্বত্বাধিকাৰী বিশ্বজিৎ শইকীয়া আৰু বঞ্জিত শইকীয়াই এই কাকতৰ ওপৰত পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰি দিবলৈ আমাক কৰা অনুৰোধৰ বাবেই এই পাঠ্যপুথিখনিয়ে বাস্তৱ ৰূপ পালে। সেয়েহে এই মুহূৰ্তত দুয়োগৰাকী স্বত্বাধিকাৰীকে ধন্যবাদ আৰু কৃতজ্ঞতা জনাইছোঁ। খৰতকীয়াকৈ ডি. টি. পি. কৰি পাঠ্যপুথিখনি পাঠকৰ হাতত তুলি দিবলৈ সক্ষম হোৱা জিতুল বৰাকো ধন্যবাদ জনালোঁ।

২৯ জুন, ২০২১

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

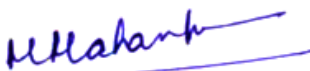
লেখকত্ৰয়

ড° ৰাজেন বৰা

ড° অখিল বৰা

ড° পঙ্কজ বৰুৱা

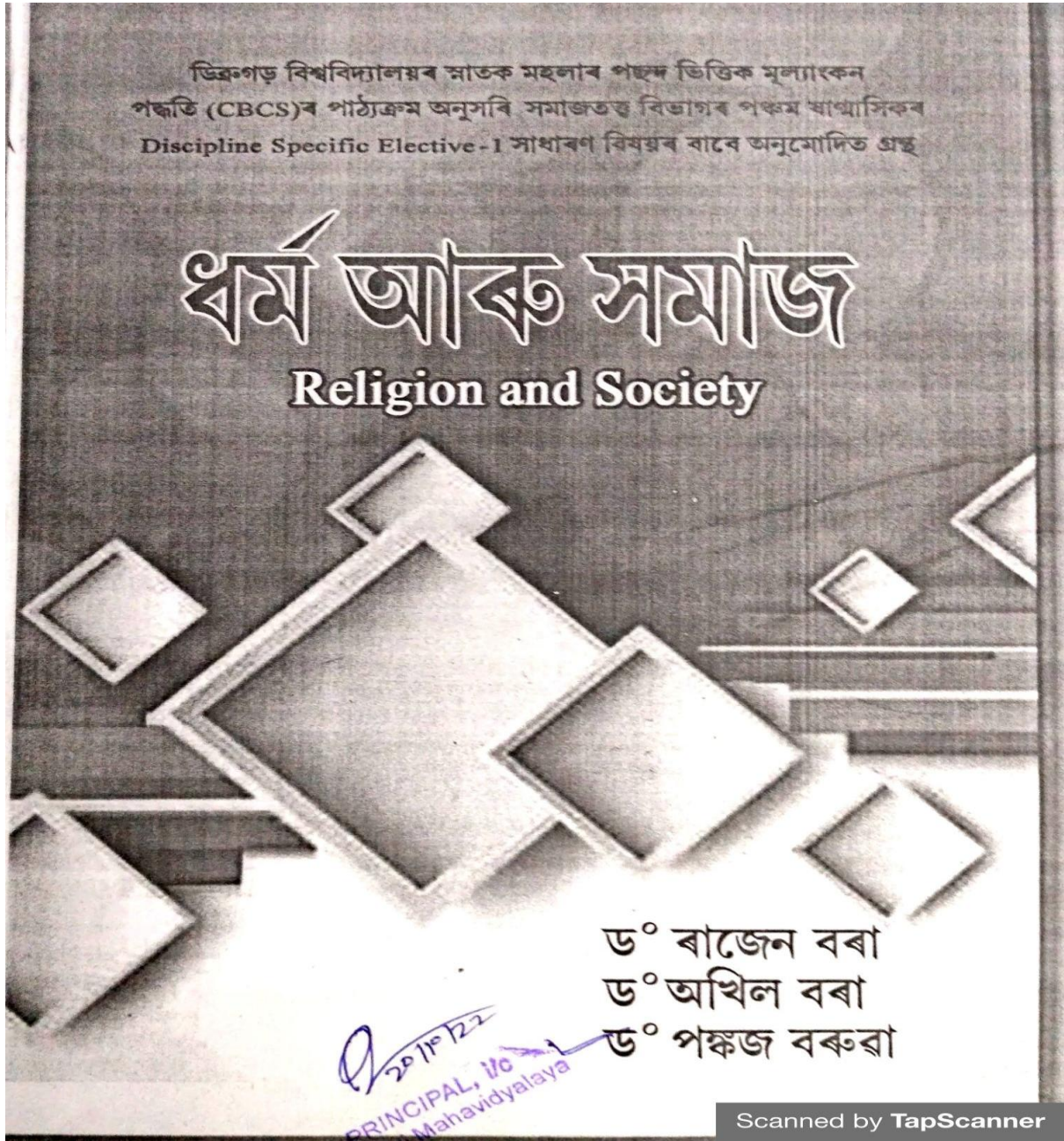
Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Books Published as Author

2. Dr. Pankaj Boruah

Dharma aru Samaj

DHARMA ARU SAMAJ : A Book on Religion and Society written in Assamese as per new (CBCS) syllabus of Dibrugarh University by Dr. Rajen Borah, Associate Prof. & Head, Department of Sociology, Jorhat Kendriya Mahavidyalaya, Dr. Akhil Borah, Asstt. Prof. & Head, Department of Sociology, Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat & Dr. Pankaj Boruah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat and Published by Bidya Bhawan, M.G. Road, Jorhat (Assam).

First Edition : December, 2021

Price : One hundred Eighty only/-

প্রকাশক আৰু পৰিবেশক :
বিদ্যাভৱন
এম, জি ৰ'ড, যোৰহাট -১

© লেখকসকলৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

প্রথম প্রকাশ : ডিচেম্বৰ, ২০২১

মূল্য : ১৮০.০০/- টকা মাত্ৰ

বেটুপাত : পাবলিছিং হাউচ

অক্ষৰ বিন্যাস : জিতুল বৰা

মুদ্ৰণ : বৰকটকী অফ্ৰেট প্ৰিণ্টাৰ্ছ, মালৌ আলি, যোৰহাট

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or any information, storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

2021/10/22
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

Ullahank
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

COURSE CONTENTS AND ITINERARY

1. Understanding Religion : (5 weeks)

- 1.1 Sociology of Religion : Meaning and Scope
- 1.1.1 Beteille, A. 2002. *Sociology: Essays on Approach and Method*. OUP : New Delhi, pp 134-150
- 1.1.2 Berger. 1967. *The Sacred Canopy*. Garden City : New York, pp 175-186.
- 1.1.3 Asad. T. 1993. *Genealogies of Religion : Discipline and Reasons of Power in Christianity and Islam*, John Hopkins Press : Baltimore, pp 27-54.

1.2 Sacred and Profane

- 1.2.1 Durkheim, E. 2001. *The Elementary Forms of the Religious Life*. Carol Cosman (trans). Oxford : Oxford University Press, pp 25-46; 87-100; 153-182.

1.3 Religion and Rationalization

- 1.3.1 Weber Max. 1905. *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*, New York : Free Press, pp 39-50.

1.4 Rites of Passage

- 1.4.1 Gennep A. V. 1960. *Rites of Passage*. London : Routledge and Kegan and Paul, pp 1-14; 65-70; 74-77; 85-90; 101-107; 116-128; 130-135 & 141-165

2 Religion in India (5 weeks)

- 2.1.1 Sontheimer, Gunther-Dietz, and Hermann Kulke. *Hinduism Reconsidered*. New Delhi : Manohar, 2001. Hinduism : The Five Components and their

Interaction. pp. 305-322.

- 2.1.2 Fuller, C. J. 2004. *The Camphor Flame : Popular Hinduism and Society in India*, New Jersey : Princeton University Press, Introduction.
- 2.1.3 Srinivas, M. N. 1952. *Religion and Society among the Coorgs of South India*, Clarendon : Oxford, pp 100-122.
- 2.1.4 Momin. A. R., 2004. 'The Indo-Islamic Tradition' in Robinson, R. (ed.) *Sociology of Religion in India*. New Delhi : Sage. pp 84-99.
- 2.1.5 Robinson, R. 2003. 'Christianity in the Context of Indian Society and Culture' in Das Veena (ed.), *Oxford Indian Companion to Sociology and Social Anthropology*, OUP : New Delhi, pp. 884-907.
- 2.1.6 Uberoi, J. P. S. 1991. 'The Five Symbols of Sikhism' in Madan, T. N. (ed.) *Religion in India*. New Delhi : OUP, pp 320-333.
- 2.1.7 Omvedt, G. 2003. *Buddhism in India : Challenging Brahmanism and Caste*, New Delhi : Sage, pp 23-53.
- 2.1.8 Dundas, Paul. 2002. *The Jains*. London. Routledge. pp 1-11.

3. Secularism and Communalism (5 weeks)

- 3.1 Chadwick, Owen. *The Secularization of the European Mind in the Nineteenth Century*. Cambridge : Cambridge University Press, 1975, pp 1-20.
- 3.2 Madan, T. N. 1991. 'Secularism in its Place' in T. N. Madan, T. N. (ed.) *Religion in India*. New Delhi : OUP, pp 394-

Scanned by TapScanner

M. Mahank
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

সম্বন্ধে যৌক্তিকতাৰে বিচাৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত চাবলৈ গ'লে ধৰ্মৰ
লগত যৌক্তিকতাৰো সম্পর্ক আছে। সেয়েহে মে' বেৰাৰে ধর্ম আৰু অৰ্থনীতিৰ মাজত
এক যুক্তিনিষ্ঠ সম্পর্ক স্থাপন কৰিছে। তেওঁৰ মতে কেতবোৰ ধৰ্মৰ ধৰ্মীয় নীতিয়ে
পুঁজিবাদৰ স্পৃহা সৃষ্টি কৰি অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ পথ প্রস্তুত কৰে। অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত
বেৰাৰে উদাসীন প্ৰটেক্টেট ধৰ্মমতৰ কথা উল্লেখ কৰিছে যি ধৰ্মমতে উদাসীনভাৱে
সম্পদ আহৰণত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছে।

পৃথিৱীৰ প্ৰায়বোৰ ধৰ্মৰ লগত পাপ, পুণ্য আৰু পাপক্ষয় সম্বন্ধীয় ধাৰণা জড়িত
হৈ আছে। ধৰ্মীয় বিচাৰত পাপ কি, পাপৰ প্ৰায়শ্চিত্ত মানুহে কেনেদৰে পাবলগা হয়;
পাপক্ষয় কেনেদৰে কৰিব পৰা যায়, ইত্যাদি সম্পর্কত বিভিন্ন দার্শনিকসকলৰ
অধ্যয়নসমূহ আমাৰ এই পাঠ্যপুথিত বহুলাভাৱে আলোচনা কৰা হৈছে। ইয়াৰ উপৰি
প্ৰায়বোৰ ধৰ্মৰ লগত মুক্তি সম্বন্ধীয় ধাৰণাটোও সংপৃক্ত হৈ আছে। ভাৰতবৰ্ষৰ হিন্দু
ধৰ্মত মানুহে জীৱন কালছোৱাত কৰা সংকৰ্মৰ লগত মুক্তিৰ ধাৰণাটো জড়িত হৈ আছে।
অৰ্থাৎ সংকৰ্মৰ ফলশ্ৰুতিতহে এজন মানুহে ইহসংসাৰৰ পৰা মুক্তি লাভ কৰিব পাৰে।

পৃথিৱীৰ প্ৰতিখন সমাজৰ সকলোবোৰ ধৰ্মতে অসংখ্য ৰীতি-নীতি, ক্ৰিয়া-কৰ্ম
তথা আচাৰ-অনুষ্ঠান জড়িত হৈ আছে। অৱশ্যে প্ৰতিখন দেশ বা সমাজ আৰু ধৰ্মীয়
সম্প্ৰদায়সমূহৰ মাজত এনেধৰণৰ ৰীতি-নীতি, ক্ৰিয়া-কৰ্ম তথা আচাৰ-অনুষ্ঠানসমূহ
সুকীয়া সুকীয়া। এনে ৰীতি-নীতি বা আচাৰ-অনুষ্ঠানসমূহ সুকীয়া সুকীয়া হ'লেও
প্ৰতিটো ধৰ্মীয় সমূহে এভাগি পবিত্ৰ ধৰ্মীয় কৰ্ম সমাপনৰ বেলিকা কেতবোৰ ৰীতি
নীতি বা আচাৰ পালন কৰিবলগা হয় বা এনে ৰীতি-নীতি বা আচাৰসমূহ মানি চলিব
লগা হয়। ইয়াৰ ব্যতিৰেকে কোনো ধৰ্মীয় কৰ্মই সফল লাভ কৰিব নোৱাৰে বুলি
প্ৰায়বোৰ ধৰ্মীয় সম্প্ৰদায়ৰ লোকে বিশ্বাস কৰে। গতিকে এনে ধৰ্ম সম্বন্ধীয় ৰীতি-
নীতি বা আচাৰ-অনুষ্ঠানসমূহৰ বিষয়ে বিভিন্ন পণ্ডিতসকলে যিবোৰ ক্ষেত্ৰভিত্তিক অধ্যয়ন
চলাইছিল, সেইবোৰ আমাৰ এই পাঠ্যপুথিত পাঠ্যক্রমৰ নিৰ্দেশাৱলী অনুযায়ী সুন্দৰকৈ
আলোচনা কৰা হৈছে।

আমাৰ শিক্ষাজীৱনৰ সফলতাৰ আঁৰত থকা প্ৰয়াত দেউতি বৰা, প্ৰয়াত আইজনী
বৰা আৰু শ্ৰীযুতা বুলুমণি বৰুৱাক আমি এই মুহূৰ্ত্ত কৃতজ্ঞতাৰে সুঁৱৰিছোঁ। ইয়াৰ
উপৰি আমাৰ এই গ্ৰন্থখন প্ৰস্তুত কৰোঁতে বিশেষভাৱে সহায়-সহযোগিতা আৰু উৎসাহ
উদ্বোধনাৰ কাৰ্য্যক্ৰম আৰোহণ একাডেমীৰ ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰবক্তা মৌচুমী
সৈয়দাৰ আগবঢ়োৱা কাৰ্য্যক্ৰম আৰোহণ একাডেমীৰ ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰবক্তা মৌচুমী
সৈয়দাৰ আগবঢ়োৱা কাৰ্য্যক্ৰম আৰোহণ একাডেমীৰ ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰবক্তা মৌচুমী

প্ৰবক্তা বিনীতা গগৈ বৰুৱা আৰু তেজপুৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ ছাত্ৰ
প্ৰত্যুষ প্ৰতীম বৰা (ডন) ক ধন্যবাদ জনাইছোঁ।

বৰ্তমান অসমৰ অন্যতম সম্ভ্ৰান্ত প্ৰকাশনগোষ্ঠী যোৰহাটৰ 'বিদ্যাভৱন'ৰ
স্বত্বাধিকাৰী বিশিজিত শইকীয়া আৰু ৰণজিত শইকীয়াই এই কাকতখনৰ ওপৰত পাঠ্যপুথি
এখন প্ৰস্তুত কৰি দিবলৈ আমাক জনোৱা অনুৰোধৰ বাবেই এই পাঠ্যপুথিখনে বাস্তৱ
ৰূপ পালে। সেয়েহে এই মুহূৰ্ত্তত দুয়োগৰাকী স্বত্বাধিকাৰীকে ধন্যবাদ আৰু কৃতজ্ঞতা
জনাইছোঁ।

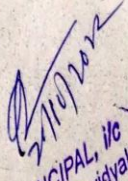
ডিচেম্বৰ, ২০২১

লেখকগ্ৰন্থ

ড° বাজেন বৰা

ড° অখিল বৰা

ড° পংকজ বৰুৱা

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Ullahank
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya